

Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului

Alexandra Carmen Lăncrăjan,
auditor de justiție
Institutul Național al Magistraturii

There is a genuine problem of the institutions of the Romanian State concerning the information in public interest, as the public declarations breach the principles the European Court of Human Rights have stated in its relevant case-law. The national authorities are not hindered to state during the criminal proceedings the defendant is guilty of committing the offence. Also, the national authorities do not employ a minimum degree of diligence in order to avoid using sensitive terms for the general public and bearing a significant emotional content, do not assess an exhaustive presentation of the offence the defendant is supposed to have committed and the means of enforcing the said offence might influence the general public in regarding the defendant as guilty, do not avoid to communicate broadly on cases that are of great interest for the actual Romanian society and for which there is a clear bias towards a conviction and it seems those authorities do not avoid to admit they are influenced and react on the pressure from the media. Therefore, we assess that a single strategy of exposing those authorities in the media and concerning the drawing up of the communiqués concerning the criminal proceedings underway, if those communiqués are qualified for informing the general public, is necessary.

Conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în această materie protecția drepturilor garantate de Convenție trebuie să fie efectivă și nu iluzorie. Una dintre normele fundamentale care conferă acestui principiu caracter practic, real, este cea înscrisă în articolul 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil.

Frederic Sudre, citând mai multe hotărâri ale Curții Europene²¹⁰, încearcă să definească esența dreptului consacrat de articolul 6 din Convenție astfel: "Dreptul la un proces echitabil consacră principiul fundamental al preeminenței dreptului într-o societate democratică. Recunoscând dreptului la un proces echitabil un loc "eminent" într-o societate democratică, judecătorul european îl consacră ca unul dintre

principiile ce constituie structura de bază a ordinii publice europene a drepturilor omului."²¹¹

Potrivit Convenției, sfera de aplicare a articolului 6 nu se extinde asupra tuturor litigiilor. Acesta are în vedere doar contestații privind drepturile și obligațiile cu caracter civil, precum și acuzațiile în materie penală. Cu toate acestea, având în vedere importanța dreptului la un proces echitabil, Curtea a considerat că prevederile articolului 6 trebuie interpretate extensiv. Această teorie a fost aplicată și pentru a defini cei doi termeni care limitează sfera de aplicare a dreptului la un proces echitabil precum și pentru a defini alte instituții incidente, nefiind de conceput ca instanța europeană, în analiza sa, să fie limitată la modul de definire utilizat de legiuitorul național.

²¹⁰ CEDO, cauza *Golder c. Marii Britanii*, cererea nr. 4451/70, hotărârea din 21 februarie 1975, CEDO, cauza *Loizidou c. Frantei*, cererea nr. 15318/89, hotărârea din 18 decembrie 1996, CEDO, cauza *Pellegrini c.*

Italiei, cererea nr 30882/96, hotărârea din 20 iulie 2001, definitivă la 20 octombrie 2001.

²¹¹ Frederic Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, ed. Polirom, București, 2006, p.249

Lucrarea de față nu își propune o analiză exhaustivă a sferei de aplicare a articolului 6 din Convenție, ci o analiză fracționată a unui paragraf din acest articol, care instituie o garanție importantă în materie penală, aceea a prezumției de nevinovăție. Structura prezentului demers științific este reprezentată de o analiză rezumativă a domeniului de aplicare a prezumției de nevinovăție în general, prin raportare la jurisprudența Curții în domeniu, urmată de o analiză detaliată a incidenței acestei garanții în materia declarațiilor publice ale autorităților statului. Pentru o aplicare practică a concluziilor ce urmează a fi extrase din analiza jurisprudenței și doctrinei relevante, un ultim capitol al prezentei lucrări este dedicat aplicării acestor principii la practica autorităților naționale române.

Domeniul de aplicare al prezumției de nevinovăție în jurisprudența CEDO

Prezumția de nevinovăție este o prezumție relativă, cu un regim juridic special care, deși poate fi dovedită prin orice mijloace de probă, nu poate fi răsturnată decât printr-o hotărâre penală de condamnare, rămasă definitivă.²¹²

Prezumția de nevinovăție reprezintă o garanție specifică în materie penală și, ca orice alt drept reglementat de Convenție, caracterul ei nu trebuie să fie nici teoretic și nici iluzoriu.

Prima hotărâre în care a fost instituit, din punct de vedere principial, standardul impus de art. 6 par. 2 precum și ce consideră Curtea a fi o încălcare a acestui standard a fost cauza *Minelli c. Elvețier*²¹³. În această hotărâre s-a stabilit că se încalcă prezumția de nevinovăție dacă „fără ca acuzatul să fie găsit vinovat anterior în concordanță cu legea și mai ales fără să fi avut posibilitatea de a exercita dreptul la apărare, o decizie judiciară reflectă opinia că ar fi vinovat”²¹⁴. Din analiza acestei constatări a Curții, s-a tras concluzia că scopul general al instituirii acestei garanții este reprezentat de necesitatea protejării acuzatului de un verdict de culpabilitate ce nu a fost stabilit legal.

În analiza prezumției de nevinovăție ne putem raporta la diferite aspecte ce îi pot clarifica limitele

de incidență: garanțiile instituite, sfera de aplicare, persoanele cărora li se aplică obligația de respectare a acestei prezumții.

Din punct de vedere al garanțiilor instituite, doctrina a stabilit că unele dintre acestea sunt împrumutate din reglementarea art. 6 par. 1²¹⁵:

- obligația pe care o au judecătorii de a nu pleca în judecarea cauzei cu

- idei preconcepute sarcina probei în materie penală revine acuzării

- aplicarea principiului „in dubio pro reo”

- acuzarea este obligată să indice faptele de care este acuzat inculpatul și să aducă un probatoriu suficient pentru dovedirea vinovăției.

Alături de aceste garanții comune, art. 6 par. 2 instituie și garanții proprii precum²¹⁶:

- garantarea dreptului la tăcere

- obligația statelor de a se abține de la impunerea de sancțiuni fără a exista o hotărâre de condamnare

- interdicția de a exista o judecată de două ori pentru aceeași faptă și același făptuitor, existând opinia că această interdicție se răsfrânge și asupra urmăririi penale.

În ceea ce privește câmpul de aplicare al prezumției de nevinovăție, într-o privire de ansamblu, raportându-ne în primul rând la persoana care beneficiază de această garanție, prezumția este incidentă în cazul oricărei persoane acuzată de săvârșirea unei infracțiuni. Noțiunile de „acuzatie”, „infracțiune” și „materie penală” sunt noțiuni autonome și au aceleași semnificații ca cele impuse de art. 6 par. 1²¹⁷.

De principiu, prezumția de nevinovăție este incidentă atât în faza urmăririi penale cât și în faza judecării. Domeniul de aplicare, în sens larg, îl reprezintă ansamblul procedurii penale litigioase și nu doar procesul penal în accepțiunea lui restrânsă. Unii autori consideră că prezumția de nevinovăție se aplică în general „materiei penale” fiind incidentă oricând fapta are conotație penală²¹⁸.

În faza de urmărire penală, standardul CEDO prevede ca art. 6 par. 2 este incident din momentul în care se poate vorbi de acuzatie în

²¹² R. Chiriță, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, p. 290

²¹³ CEDO, cauza *Minelli c. Suediei*, cererea nr. 8660/79, hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 62.

²¹⁴ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Third Edition, Ed. Kluwer Law International, p. 459

²¹⁵ C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole*, volumul 1, Ed. All Beck, p. 541

²¹⁶ R. Chiriță, *op. cit.*, p. 295

²¹⁷ Louis-Edmond Pettiti, *La Convention Européenne des Droits de L'Homme, Commentaire article par article*, Ed. Economica, p. 209

²¹⁸ C. Bârsan, *op. cit.*, p. 543

materie penală, dar accețiunea acestei garanții în această fază este aceea de a nu fi tratată persoana acuzată ca și cum ar fi vinovată. Aplicarea art. 6 par. 2 nu se opune la efectuarea în cursul urmăririi penale a anumitor acte precum percheziția domiciliară.

În faza de judecată, art. 6 par. 2 își găsește aplicabilitatea din momentul sesizării instanței și până la rămânerea definitivă a hotărârii, oricâte grade de jurisdicție ar parcurge: prezumția de nevinovăție trebuie să fie respectată atât la instanța de fond, cât și în apel și recurs²¹⁹.

Ca principiu general acceptat, prezumția de nevinovăție se aplică doar deciziilor privitoare la stabilirea vinovăției, nefiind incidentă în materie civilă sau administrativă și nici în cazul unor proceduri precum expulzarea sau extrădarea²²⁰.

Pentru înțelegerea domeniului de aplicare din punct de vedere al cadrului procesual în care a fost analizată încălcarea prezumției de nevinovăție, trebuie să ne raportăm în concret la cazurile judecate de Curte și dezbătute în doctrină.

Astfel, în cauza **Bernard c. Franței**²²¹, Curtea a admis că prezumția de nevinovăție este incidentă și poate fi încălcată și în etapa administrării probelor. În cauza **Minelli c. Elveției**, s-a considerat că există o încălcare indirectă a prezumției de nevinovăție și prin motivarea unei decizii a instanței.

În ceea ce privește stadiul procesual al urmăririi penale, s-a considerat că încetarea acesteia poate fi dispusă prin ordonanța procurorului, neexistând obligația de continuare a procesului penal până la achitarea pronunțată de către instanță. Actul prin care încetează urmărirea penală nu trebuie însă să conțină constatări sau sugerări ale existenței vinovăției. Încetarea urmăririi penale nu dă dreptul la despăgubiri sau cheltuieli de judecată dar, din jurisprudența Curții Europene s-a desprins posibilitatea constatării unei încălcări a prezumției de nevinovăție dacă hotărârea prin care se refuză acordarea cheltuielilor echivalează cu o constatare de culpabilitate, dacă

această culpă nu a fost stabilită anterior pe cale judiciară iar reclamantul nu a avut posibilitatea exercitării dreptului la apărare în ceea ce privește vinovăția, în procesul ce are ca obiect rambursarea cheltuielilor²²².

În cazul achitării printr-o hotărâre definitivă, indiferent dacă achitarea s-a făcut în baza principiului „in dubio pro reo”, orice bănuială, oricât de mică, cu privire la vinovăție este total inadmisibilă, o astfel de îndoială putând lua ființă și prin indemnizarea victimei infracțiunii după achitarea acuzatului²²³. În sensul neacceptării existenței unei bănuieli după achitare, Curtea s-a pronunțat în numeroase cauze printre care **Rushiti c. Austriei** și **O c. Norvegiei**.

Tot în cadrul urmăririi penale s-a stabilit că instituția arestării preventive este exceptată de la aplicarea articolului 6 par. 2. Această exceptare se întinde pe tot parcursul acestei faze a procesului penal cu excepția situației în care arestarea preventivă are caracter punitiv, reprezentând o pedeapsă anticipată²²⁴.

Curtea recunoaște principiul conform căruia răspunderea penală încetează odată cu moartea celui acuzat iar prin prisma acestui principiu orice sancțiune cu caracter penal aplicată moștenitorilor este contrară dispozițiilor articolului 6 par.2 deoarece „a succede culpabilității defunctului nu este compatibil cu normele justiției penale într-o societate guvernată de preeminența dreptului”²²⁵.

În hotărârea **Ribemont c. Franței**²²⁶, Curtea a statuat că prezumția de nevinovăție se aplică și înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale, de asemenea articolul 6 par. 2 fiind incident și în faza de instrucție preparatorie judiciară în sistemele de drept care prevăd această etapă în materie penală.

Deși nu există o statuare în abstracto a acestui domeniu de aplicare, există decizii ale Comisiei în care se constată aplicarea garanției menționate mai sus în cazul primei audieri la poliție înainte de formularea vreunei acuzații²²⁷.

În cauza **Telfner c. Austriei**²²⁸ s-a considerat că o condamnare în lipsa probelor convingătoare

²¹⁹ Louis-Edmond Pettiti, *op. cit.*, p. 271

²²⁰ Richard Clayton, *The Law of Human Rights*, Ed. Oxford University Press, pag. 661, cauza X c. Austriei și X c. Olandei

²²¹ CEDO, cauza **Bernard c. Franței**, cererea nr. 22885/93, hotărârea din 23 aprilie 1998, Recueil 1998-II.

²²² C. Bârsan, *op. cit.*, p. 547

²²³ M. Udriou, O. Predescu, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român, Tratat*, Ed. All Beck, p. 630

²²⁴ D. Bogdan, M. Selegean, *Drepturi și libertăți fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Praxis, p. 274

²²⁵ C. Bârsan, *op. cit.*, vol. 1, p. 548

²²⁶ CEDO, cauza **Ribemont c. Franței**, cererea nr. 15175/89, hotărârea din 10 februarie 1995, Seria A nr. 308.

²²⁷ R. Chiriță, *op. cit.*, p. 291.

²²⁸ CEDO, cauza **Telfner c. Austriei**, cererea nr. 33501/96, hotărârea din 20 martie 2001, www.echr.coe.int.

de vinovăție constituie o încălcare a articolului 6 paragraf 2.

De principiu, s-a statuat în cauze ca **Saunders c. Marii Britanii** și **Murray c. Marii Britanii** că tăcerea nu se poate traduce în recunoașterea vinovăției. Dacă interpretarea dată tăcerii este în sensul unei recunoașteri a acuzației se poate vorbi de încălcarea prezumției de nevinovăție. Cu toate acestea principiul enunțat mai sus nu este absolut, el putând fi încălcat dacă legea internă permite și dacă se respectă toate garanțiile prevăzute de normele interne și internaționale²²⁹.

În dovedirea vinovăției, probele administrate nu pot fi obținute niciodată cu încălcarea articolului 3 din Convenție privitor la interzicerea torturii și tratamentelor inumane și degradante, dar se poate vorbi de o încălcare legitimă a altor articole din Convenție precum articolul 8 fără să se pună în discuție încălcarea normelor referitoare la prezumția de nevinovăție²³⁰.

Dacă o decizie a judecătorului duce la o condamnare bazată determinant numai pe probe administrate în cadrul urmăririi penale, fără a da posibilitatea contestării lor în fața instanței, există o ingerință în dreptul acuzatului de a fi prezumat nevinovat până la stabilirea legala a vinovăției sale²³¹.

Dacă în cadrul procesului penal declarațiile date de martori, experți, procuror, avocați, parte vătămată, aduc atingere prezumției de nevinovăție a acuzatului, iar judecătorul nu-și exercită obligația de a interveni, în baza rolului activ, există o aparență de părtinire ce poate pune probleme pe tărâmul articolului 6 paragraf 2²³². Această ipoteză de aplicare a garanțiilor privind prezumția de nevinovăție a fost subliniată de Curte în cauza **Pfunders**.

În cauza **Faragut c. Franței** s-a constatat că prezumția de nevinovăție a fost încălcată atunci când judecătorul din procesul civil a declarat că îl consideră pe inculpat vinovat de săvârșirea faptelor ce îi sunt imputate, înainte ca hotărârea penală să fie definitivă.

Articolul 6 par. 2 poate fi încălcat și în măsura în care, înainte de a exista o hotărâre definitivă,

tratamentul impus este punitiv și încalcă prevederile articolului 5 din Convenție²³³.

Un caz particular pe care îl vom discuta pe larg în capitolele următoare vizează încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarațiile făcute de oficialii statului, în mod public.

Deși Curtea stabilește o serie de cazuri de încălcare a prezumției de nevinovăție există și numeroase ipoteze în care Curtea a trasat domeniile în care nu este incident articolul 6 par. 2.

De principiu, Curtea a considerat că atât sistemul inchiuzitorial cât și cel acuzatorial sunt conforme cu standardele impuse de articolul 6 și că niciunul din aceste sisteme în integralitatea lor nu aduce atingere prezumției de nevinovăție, datorită faptului că în ambele sisteme sunt stabilite garanții pentru cel acuzat.

De asemenea se consideră că prevederile art. 6 par. 2 nu se aplică în cauzele ce privesc individualizarea și cuantumul pedepsei, cererile de rejudecare făcute de condamnat, procedurilor referitoare la măsurile asigurătorii și la negociere directă în sistemele de drept care prevăd această modalitate de soluționare a conflictelor de natură penală²³⁴.

În cauza **X c. Austriei** s-a considerat că bănuielele ce planează asupra unei persoane, datorate unor etape ale procesului penal, precum procedura arestării preventive ori căile de atac nu reprezintă o constatare formală de culpabilitate și nu reprezintă *de plano* o încălcare a prezumției de nevinovăție.

Mai mult, s-a considerat că acest articol nu poate fi invocat pentru a opri autoritățile să informeze populația cu privire la anchetele penale în curs, dacă sunt respectate anumite condiții pe care le vom dezvolta în capitolul următor al prezentei lucrări.

În cazul în care, după achitare, într-un proces distinct, se discută doar răspunderea civilă delictuală a fostului inculpat fără să se pună în discuție vinovăția în materie penală, nu există o încălcare a prezumției de nevinovăție²³⁵.

²²⁹ M. Udriou, O. Predescu, *op.cit.*, p. 629.

²³⁰ D. J. Harris, *Law of the European Convention on Human Rights*, Ed. Butterworths, p. 244, cauza **X c. Marii Britanii, Austria c. Italiei**.

²³¹ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Third Edition, Ed. Kluwer Law International, p. 460-461

²³² D. J. Harris, *op. cit.*, p. 245.

²³³ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, *op. cit.*, p. 461

²³⁴ D. J. Harris, *op. cit.*, p. 242-243, cauza **X c. RFG, Adolf c. Austriei**, cererea nr. 8269/78, hotărâre din 26 martie 1982

²³⁵ C. Bârsan, *op. cit.*, vol. 1, p. 548.

De asemenea, folosirea unor probe din procesul penal în care s-a dispus achitarea, în procesul civil ulterior nu-i schimbă acestuia natura și nu atrage incidența paragrafului 2 al articolului 6 din Convenție. În acest sens poate fi consultată jurisprudența Curții și opiniile Comisiei în cauze precum **X c. Austriei**.

În cauza **White c. Suediei**, Curtea a stabilit că, garanția instituită de Convenție nu este incidentă când nu există nici măcar riscul iminent ca o persoană să devină acuzată în materie penală. În același sens, concluziile Curții în cauza **Moulet c. Franței** au arătat că prezumția de nevinovăție nu mai operează când orice activitate cu caracter penal a luat sfârșit în mod definitiv, de exemplu prin intervenirea prescripției sau atunci când nu mai există acuzat penal.

Atunci când sunt atașate la dosarul cauzei antecedentele penale ori fișa de cazier judiciar, simpla lor prezență și posibilitatea judecătorului de a le consulta nu atrage în mod independent o încălcare a articolului 6 par. 2. Cu toate acestea, dacă inculpatul consideră că atașarea cazierului judiciar la dosarul cauzei a influențat instanța în deliberare, acesta trebuie să dovedească în ce mod a fost influențat judecătorul. În acest caz există o obligație a reprezentanților statului de a da posibilitatea administrării de probe pentru dovedirea acestui fapt.²³⁶

Prezumția de nevinovăție și dreptul la tăcere nu sunt încălcate dacă în instanță sunt folosite probe obținute de la acuzat împotriva voinței lui, dar care au o existență independentă de aceasta, spre exemplu documente găsite la percheziție sau probe biologice²³⁷. O declarație a inculpatului în fața instanței fără să i se fi pus în vedere că are dreptul de a nu face nicio declarație nu este de principiu neconformă cu standardul impus de Curte.

De asemenea este conformă cu dispozițiile Convenției rejudecarea cauzei de către instanța care a respins anterior liberarea inculpatului pe cauțiune²³⁸.

Arestarea unui martor acuzat de mărturie mincinoasă imediat după ce a comis sperjurul nu alterează cu nimic garanțiile privind prezumția de nevinovăție. Nici purtarea cătușelor în fața juraților nu încalcă în general articolul 6 dacă nu este coroborată cu alte fapte ce produc vătămări pe tărâmul prezumției de nevinovăție²³⁹.

Dacă nu există o hotărâre definitivă de achitare, simpla mențiune într-o decizie a instanței a faptului că mai există suspiciuni ce planează asupra vinovăției inculpatului după încetarea urmăririi penale sau a procesului penal fără a se sugera că există indubitabil vinovăție în cauză, este conformă cu prezumția de nevinovăție în accepțiunea CEDO²⁴⁰.

Relaționat la standardul de probă în ceea ce privește vinovăția, în concepția instanței europene sunt admise atât probele directe, cât și cele indirecte. Este posibilă folosirea unei probe administrate anterior, fără a fi necesară administrarea ei în fața instanței, dacă inculpatul a putut exercita dreptul la apărare față de acea probă și dacă instanța are posibilitatea de a o exclude dacă o consideră neconcludentă. Dacă aceste condiții nu sunt îndeplinite, hotărârea ce urmează a fi pronunțată nu se poate baza în exclusivitate, și nici măcar în mare măsură, pe acest gen de probe. Vinovăția, deși trebuie dovedită temeinic, nu trebuie să beneficieze de o dovadă absolută. Se admite și instituirea răspunderii obiective pentru fapta comisă, fără dovedirea existenței unei „mens rea”²⁴¹.

Sunt permise prezumțiile de fapt și de drept cu condiția ca acestea să nu fie irefragabile și să respecte anumite condiții: să fie instituite în limite rezonabile, în funcție de gravitatea situației și să protejuiască efectiv dreptul la apărare. În acest domeniu Curtea a statuat principial în **Salabiaku c. Franței**. De asemenea, prezumțiile sunt permise în ambele sensuri²⁴².

Există hotărâri ale Curții îmbrățișate de doctrină în care se amintește că este posibil ca o hotărâre a unei instanțe aflată mai jos pe scara

²³⁶ M. Udroui, O. Predescu, *op. cit.*, p. 625, cauza *Albert și Le Compte c. Belgiei*, cererea nr. 7299/75 și 7496/76, hotărârea din 10 februarie 1983.

²³⁷ D. J. Harris, *op. cit.*, p. 242

²³⁸ Richard Clayton, *op. cit.*, p. 663.

²³⁹ Richard Clayton, *op. cit.*, p. 663, cauza *X c. Germaniei*.

²⁴⁰ M. Udroui, O. Predescu, *op. cit.*, p. 626.

²⁴¹ D. J. Harris, *op. cit.*, p. 244.

²⁴² Richard Clayton, *The Law of Human Rights*, Ed. Oxford

University Press, p. 662; s-au considerat conforme cu articolul 6 par. 2 prezumția că o persoană care trece frontiera cu bunuri interzise dorește să le treacă fraudulos, prezumția că un anumit animal face parte dintr-o anumită specie, prezumția că cel acuzat trebuie să dovedească lipsa de discernământ, prezumția că un bărbat ce locuiește cu o prostituată își câștigă în mod nelegal traiul (cauzele *Salabiaku c. Franței*, *H c. Marii Britanii*, *Bates c. Marii Britanii*).

ierarhică, care a fost dată cu încălcarea prezumției de nevinovăție, să fie îndreptată în căile de atac și să nu mai fie necesară constatarea încălcării prevederilor Convenției. Cu toate acestea există și cazuri în care încălcarea este atât de gravă și procedurile judiciare atât de rău vătămăte încât nicio decizie sau motivare a instanțelor de apel nu pot îndrepta greșelile instanței inferioare²⁴³.

Din punct de vedere procedural, în doctrină s-a considerat că o încălcare a paragrafului 2 sau a paragrafului 3 din articolul 6 exclude oportunitatea cercetării unei încălcări a articolului 6 paragraful 1 deoarece paragrafele 2 și 3 instituie norme și garanții speciale în materie penală și impun analizarea lor cu prioritate. Din momentul constatării unei încălcări a acestor garanții devine inutilă o cercetare a normei generale instituite de art. 6 par. 1²⁴⁴.

Incidența garanției instituite de articolul 6 par. 2 în ceea ce privește declarațiile publice ale reprezentanților statului

În ceea ce privește încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarațiile oficiale ale reprezentanților statului doctrina, tratând destul de lapidar această problemă, a trasat câteva linii directoare în materie pornind de la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

S-a evidențiat regula conform căreia, orice reprezentant al statului trebuie să se abțină să declare public faptul că cel față de care s-a pus în mișcare urmărirea penală sau a fost trimis în judecată este vinovat de săvârșirea infracțiunii ce i se reproșează, înainte ca vinovăția să fie stabilită de către instanță printr-o hotărâre definitivă de condamnare.²⁴⁵ Atitudinea autorităților nu trebuie să denote că opinia lor este formată altfel decât prin evaluarea probelor administrate în cauză.²⁴⁶

Deși mulți autori consideră că declarațiile oficialilor statului sunt de natură să aducă atingere garanțiilor statuate în paragraful 2 al articolului 6 din Convenție doar în cadrul unui proces penal aflat în desfășurare, în opinia noastră o declarație a oficialilor ce insinuează

puternic vinovăția celui în cauză este de natură să înfrângă prezumția de nevinovăție chiar înainte de începerea urmăririi penale în cauză, încă din faza actelor premergătoare. Această opinie a fost împărtășită și de către o parte din doctrină.²⁴⁷

Subiecții cărora li se aplică direct această interdicție de pronunțare în public cu privire la vinovăția acuzatului, sunt reprezentați în primul rând de magistrați, atât judecători, cât și procurori, precum și de orice alt reprezentant al puterii publice, cât timp declarațiile acestora sunt făcute în calitate de reprezentant al statului²⁴⁸.

Autorii recenți au tratat cu mare atenție statutul procurorului relaționat la această problemă, considerând că declarațiile publice ale acestuia sunt de natură să aducă atingere prezumției de nevinovăție, cu precădere atunci când acesta exercită o funcție cvasijudiciară, spre exemplu, atunci când este de competența sa să dispună neînceperea sau încetarea urmăririi penale în cauză sau atunci când exercită un control absolut în materie procedurală.²⁴⁹

Articolul 6 par. 2 nu poate fi invocat cu scopul de a opri autoritățile din activitatea de informare publică cu privire la anchetele penale în curs, atât timp cât această informare este efectuată cu toată grija și rezerva necesară pentru a nu încălca prezumția de nevinovăție²⁵⁰. În acest sens, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a elaborat Recomandarea - Rec (2003)13 cu privire la difuzarea informațiilor prin mass-media în legătură cu procedurile penale, în care pe lângă statuarea dreptului publicului de a fi informat a instaurat și o obligație de abținere în sarcina reprezentanților statului de a da publicității informații de natură a aduce atingere prezumției de nevinovăție sau echității procedurilor judiciare.

Referitor la terminologia folosită, doctrina, extrăgând din raționamentul Curții, a considerat că autoritățile nu pot, în declarațiile publice, să folosească orice tip de vocabular, alegerea termenilor fiind esențială pentru protejarea garanțiilor în materie penală. Singurul reprezentant ce poate în anumite condiții să

²⁴³ D. J. Harris, *op. cit.*, p. 248, cauza *Adolf c. Austriei, Austria c. Italiei*.

²⁴⁴ D. Bogdan, M. Selegean, *Drepturi și libertăți fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Praxis, p. 273.

²⁴⁵ L.E. Pettiti, *op. cit.*, p. 270.

²⁴⁶ D. Bogdan, M. Selegean, *op. cit.*, p. 273

²⁴⁷ R. Chiriță, *op. cit.*, p. 291.

²⁴⁸ M. Udriou, O. Predescu, *op. cit.*, p. 625.

²⁴⁹ R. Chiriță, *op. cit.*, p. 293.

²⁵⁰ R. Clayton, *op. cit.*, p. 663.

folosească un limbaj mai larg pentru a evidenția existența probelor suficiente de la dosarul cauzei este procurorul, celelalte oficialități nebeneficiind de o astfel de libertate de exprimare²⁵¹.

În stadiul incipient al anchetei nu sunt permise declarațiile interpretabile, în catalogarea lor ținându-se cont de sensul real al termenilor și nu de sensul literal al acestora. Sensul real al termenilor se apreciază în context, folosirea unei terminologii asemănătoare atât de către acuzat cât și de către autorități putând duce la stabilirea acestuia²⁵². Pentru că această garanție trebuie să fie efectivă, afirmațiile publice sub forma dubitativă sau interogativă nu sunt excluse *de plano* de la aplicarea standardului impus de articolul 6 din Convenție.

Declarațiile oficialilor statului nu atrag o încălcare a prezumției de vinovăție dacă sunt emise în cadrul procedurii judiciare, în decizie motivată.

Din cauza numărului oarecum redus de opinii doctrinare în această materie, urmează să încercăm să deducem din jurisprudența Curții, principiile de drept aplicabile, contextul în care se poate invoca o încălcare a prezumției de nevinovăție, calitatea subiecților precum și ceea ce se înțelege prin terminologie adecvată. În acest demers, vom analiza hotărârile Curții relaționate la încălcarea sau respectarea prezumției de nevinovăție în declarațiile publice ale oficialilor statului, de la prima hotărâre în materie până în prezent.²⁵³

În ceea ce privește principiile enunțate de Curte, cadrul incipient în care acestea au luat ființă este reprezentat de hotărârea ***Alenet de Ribemont c. Franței***, prima cauză în care s-a constatat o încălcare a prezumției de nevinovăție datorată unor declarații publice ale oficialităților.

În această cauză, Comisia a evidențiat faptul că prezumția de nevinovăție este cu precădere o garanție procedurală în cadrul procesului

penal, dar că scopul acestei garanții este mai extins, impunând obligații nu numai instanțelor penale în determinarea vinovăției acuzatului, ci și altor autorități ale statului. Curtea, amintind că prezumția de nevinovăție este un element necesar pentru existența unui proces echitabil în accepțiunea dată de articolul 6 par. 1, consideră că această prezumție va fi încălcată ori de câte ori o decizie judiciară ce privește o persoană acuzată de săvârșirea unei fapte penale reflectă opinia existenței vinovăției înainte ca aceasta să fie stabilită conform legii. Mai mult, este suficient să existe anumite raționamente ale instanței care să indice că acuzatul este privit ca fiind vinovat pentru a înfrânge garanțiile referitoare la prezumția de nevinovăție. Aceste încălcări pot exista și în cadrul unor procese ce nu privesc direct stabilirea vinovăției.

Prezumția de nevinovăție trebuie privită și interpretată după standardul edictat de Curte cu privire la interpretarea Convenției în general adică drept o garanție a unor drepturi reale și efective spre deosebire de drepturile teoretice și iluzorii. Prin prisma acestei interpretări, prezumția de nevinovăție poate fi încălcată nu numai de către judecător sau instanță, dar și de către alte autorități publice.

Relaționat la libertatea de exprimare garantată de articolul 10 din Convenție, Curtea amintește că o parte importantă a acestui drept este libertatea de a primi și da informații, iar articolul 6 paragraful 2 nu poate să împiedice autoritățile să informeze publicul cu privire la anchetele penale aflate în desfășurare. Cu toate acestea, dreptul la informare este cenzurat de necesitatea de a da informații cu toată discreția și grija necesară respectării prezumției de nevinovăție.

Reiterând principiile enunțate în cauza ***Alenet de Ribemont***, Curtea a trasat încă un principiu important în analizarea încălcării

²⁵¹ C. Bârsan, *op. cit.*, p. 544.

²⁵² C. Bârsan, *op. cit.*, p. 546.

²⁵³ CEDO, cauza *Ribemont c. Franței*, cererea nr. 15175/89, hotărârea din 10 februarie 1995, *Butkevicius c. Lituaniei*; CEDO, cauza *Lavents c. Letoniei*, cererea nr. 58442/00, hotărârea nr. 28 noiembrie 2002, definitivă la 28 februarie 2003; CEDO, cauza *YB și alții c. Turciei*, cererile nr. 48173/99 și 48319/99, hotărârea din 28 octombrie 2004; *AL c. Germaniei*; *Freimanis și Lidums c. Letoniei*, cererile nr. 73443/01 și 74860/01, hotărârea din 9 februarie 2006, definitivă la 09 mai 2006; din *Gokceli c. Turciei*; *Soylemez c. Turciei*,

cererea nr. 46661/99, hotărârea din 21 septembrie 2006, definitivă la 21 decembrie 2006; cauza *Guler c. Turciei*, cererea nr. 52746/99, hotărârea din 21 decembrie 2006, definitivă la 21 martie 2007; cauza *Samoilă și Cionca c. României*, cererea nr. 33065/03, hotărârea din 4 martie 2008, definitivă la 04 iunie 2008; cauza *Vitan c. României*, cererea nr. 42084/02, hotărârea din 25 martie 2008, definitivă la 01 decembrie 2008; cauza *Khuzhin c. Rusiei*, cererea nr. 13470/02, hotărârea din 23 octombrie 2008, definitivă la 23 ianuarie 2009; cauza *Rupa c. României*, cererea nr. 58478/00, hotărârea din 16 decembrie 2008.

prezumției de nevinovăție în hotărârea **Butkevicius c. Lituaniei**. Făcând trimitere la cauza **Daktaras c. Lituaniei**, Curtea a subliniat încă o dată importanța alegerii termenilor folosiți de către oficialități în declarațiile date, anterior existenței unei hotărâri definitive ce stabilește vinovăția acuzatului și faptul că în analiza încălcării prezumției de nevinovăție prin declarațiile publice ale oficialilor statului trebuie să se țină cont de contextul și circumstanțele particulare în care declarația a fost făcută. Indirect, se indică faptul că amploarea declarațiilor, ocazia cu care au fost făcute aceste declarații, cât și posibilitatea acestora de a influența publicul și instanța sunt elemente ce trebuie să fie avute în vedere cumulativ și interdependent atunci când se discută o încălcare a art. 6 par. 2.

În cauza **Lavents c. Letoniei**, Curtea amintește că prezumția de nevinovăție poate fi încălcată nu numai de către membrii puterii judecătorești, ci și de către alte autorități investite cu putere publică. Curtea reiterează că prezumția de nevinovăție poate fi înfrântă chiar și în lipsa unei constatări formale, dacă decizia instanței conține o motivare care insinuează că instanța îl considera pe cel interesat ca fiind vinovat. Lărgind sfera de aplicare a acestei ipoteze, Curtea consideră că ea se aplică și în materia declarațiilor oficiale date de către autoritățile publice. Declarațiile, deși au formă dubitativă sau interogativă, nu ies de sub incidența articolului 6 paragraful 2, deoarece ceea ce interesează este sensul real al declarațiilor, și nu forma lor literală.

Referindu-se la modul de analizare a declarațiilor, Curtea a trasat anumite reguli în cauza **YB c. Turciei**. Astfel, s-a considerat că declarațiile agentului public sunt de natură să intre sub incidența prevederilor Convenției, și că, deși dreptul la informare trebuie respectat, raportându-ne la natura infracțiunii și la circumstanțele cauzei se poate aprecia dacă publicarea unor fotografii ale acuzaților este de natură să aducă atingere prezumției de nevinovăție. Trebuie de asemenea privit în ansamblu dacă din declarațiile oficialilor reies destul de multe elemente de identificare a acuzaților, chiar dacă nu au fost nominalizați și dacă aceste declarații coroborate cu alte

informații existente dau o identitate certă celor puși sub acuzare, existând astfel posibilitatea de a induce aparența unei culpabilități evidente. Curtea precizează că, deși autoritățile judiciare nu sunt responsabile de acțiunile întreprinse de presă și deși există un drept al autorităților să informeze cu privire la procedurile judiciare aflate în desfășurare, acest drept se rezumă la enunțarea unor elemente obiective din cadrul procedurii și trebuie să fie lipsite de orice apreciere subiectivă și personală și de orice prejudecată referitoare la vinovăția acuzatului.

Având în vedere cele expuse mai sus, Curtea înțelege să examineze atitudinea autorităților global, ancorată în contextul social creat și relaționată la acțiunile altor persoane interesate în cauză pentru a stabili dacă prezumția de nevinovăție a fost încălcată sau nu. Astfel, în cauza **Mircea c. României**²⁵⁴ s-a considerat că din pricina unei perioade lungi de timp de la desfășurarea campaniei în presă până la pronunțarea condamnării de către instanță coroborat cu faptul că judecarea cauzei este de competența unor profesioniști ce nu sunt ușor influențabili nu s-a adus atingere prezumției de nevinovăție. În alte cauze, precum **Akay c. Turciei** și **Priebke c. Italiei**, campania virulentă în presa națională a fost considerată ca o încălcare a prezumției de nevinovăție pentru care statul este răspunzător din pricina lipsei de acțiune în vederea stopării acestor încălcări. În cauza **Soylemez c. Turciei**, Curtea amintește că nu orice campanie de presă poate fi de natură să înfrângă prezumția de nevinovăție subliniind că este evident că instanțele interne nu judecă nicio cauză în vid, că este normal ca un proces ce atrage atenția opiniei publice să fie mediatizat atât înainte, cât și în timpul desfășurării procedurilor penale și că recurenții ar trebui să demonstreze că a existat o campanie de presă atât de virulentă împotriva lor încât să fie de natură să influențeze societatea și instanța în sensul unei opinii referitoare la vinovăția lor și de asemenea, că au existat declarații ale oamenilor politici care să fie de natură să aducă atingere garanțiilor stabilite de art. 6 paragraful 2. Prin urmare, ca o campanie de presă să atragă răspunderea statului, aceasta trebuie să aibă o anumită amploare, să fie atât de virulentă,

²⁵⁴ CEDO, cauza *Mircea c. României*, cererea nr. 41250/02, hotărârea din 29 martie 2007, definitivă la

29.06.2007, www.echr.coe.int.

continuă și susținută încât să depășească pragul minim de informare obiectivă și să poată în mod real să influențeze părerea generală asupra cauzei și în special părerea pe care instanța ar putea să și-o formeze cu privire la vinovăția acuzaților.

Din hotărârea Curții în cauza *Alc. Germaniei* se pot desprinde anumite principii relaționate la contextul în care o declarație oficială poate să aducă atingere prezumției de nevinovăție. În această hotărâre este clar evidențiat principiul conform căruia o declarație a unei autorități publice, fie ea formală sau informală, poate aduce atingere prezumției de nevinovăție, în funcție de circumstanțele speței. În speță, nu s-a constatat o încălcare a prezumției de nevinovăție, deoarece declarația oficialului statului a fost exprimată sub forma unei scrisori cu un destinatar determinat și nu a avut efecte pe plan exterior. Interpretând acest raționament putem deduce că în cazul în care declarația fie este destinată publicului larg, fie are efecte exterioare importante, putând influența în vreun fel opinia publică și instanța, se poate ridica o problemă pe tărâmul articolului 6 paragraful 2. De asemenea, în aceeași cauză, Curtea atrage atenția față de termenii plini de ambiguitate și nesatisfăcători din punct de vedere al standardului impus de jurisprudența europeană, dar în același timp instituie o posibilitate de acoperire a acestui viciu prin asigurarea tuturor garanțiilor impuse de articolul 6 paragraful 2 în cadrul procedurilor judiciare și prin motivarea temeinică și clară pe care instanța a efectuat-o în cauză.

În cauza *Guler c. Turciei*, Curtea a constatat că declarațiile oficiale trebuie să aibă o anumită amploare și ținta lor să fie chiar acuzatul, simple referiri la faptă sau la organizația responsabilă de comiterea infracțiunii fără vreo trimitere de natură să permită identificarea acuzatului neputând fi invocate pentru a constata o încălcare a prezumției de nevinovăție.

În decizia pronunțată în cauza *Samoilă și Cioncă c. României*²⁵⁵, Curtea subliniază că prezumția de nevinovăție este înfrântă în cazul în care declarațiile oficialilor statului referitor la vinovăția acuzaților sunt independente total de procedura penală aflată în desfășurare, cu

precădere dacă acestea sunt exprimate în conferințe de presă convocate cu acest scop. În ceea ce privește atribuirea anumitor declarații unui oficial al statului, Curtea consideră că atât timp cât acele declarații există în presă, iar subiectul căruia i se atribuie nu revine asupra lor în mod public și nici nu încearcă în vreun fel să le combată sau să obțină o dezmințire, există o prezumție relativă că aceste declarații îi revin și că sunt conforme cu ceea ce s-a vrut a fi declarat. Mai mult, Curtea constată că în cazul unei mediatizări a cauzei, elemente precum prezentarea acuzaților în fața instanței în hainele din penitenciar ori cu cătușe la mâini sunt de natură a aduce atingere prezumției de nevinovăție.

În cauza *Vitan c. României*²⁵⁶, Curtea a apreciat că o declarație oficială nuanțată și fără a fi integrată în contextul procedurii penale poate fi considerată ca fiind o declarație oficială relaționată la vinovăția acuzatului de natură să aducă atingere prezumției de nevinovăție.

Într-o cauză recentă, *Khuzhin c. Rusiei*, Curtea reiterează întregul raționament aplicabil în cazul declarațiilor oficialilor statului referitor la prezumția de nevinovăție.

Curtea expune faptul că articolul 6 par. 2 are ca principal scop prevenirea unei subminări a noțiunii de proces echitabil prin declarații prejudiciale făcute în strânsă legătură cu procesul aflat în desfășurare. Prezumția de nevinovăție este unul din elementele esențiale necesare pentru respectarea garanțiilor impuse de paragraful 1 al articolului 6. Această prezumție interzice pronunțarea prematură a instanței cu privire la vinovăția celui acuzat, dar se aplică și declarațiilor celorlalți oficiali publici, dacă aceste declarații sunt în legătură cu procedurile penale aflate în desfășurare și dacă prin ele se încurajează opinia publică să considere că suspectul este vinovat și se judecă cauza înainte ca autoritatea judiciară competentă să se pronunțe.

Prezumția de nevinovăție este încălcată ori de câte ori într-o decizie judiciară ori o declarație publică este iterată opinia că acuzatul este vinovat fără ca această vinovăție să fi fost stabilită în conformitate cu legea. Este suficient ca în lipsa oricărei constatări formale să existe

²⁵⁵ CEDO, cauza *Samoilă și Cioncă c. României*, cererea nr. 33065/03, hotărârea din 4 martie 2008, definitivă la 04.06.2008. www.echr.coe.int.

²⁵⁶ CEDO, cauza *Vitan c. României*, cererea nr. 42084/02, hotărârea din 25 martie 2008, definitivă la 01.12.2008, www.echr.coe.int.

un raționament care sugerează că, fie instanța, fie celelalte oficialități consideră că acuzatul este vinovat. Trebuie să existe o distincție clară și fundamentală între declarațiile în care se spune că cineva este suspectat de comiterea unei infracțiuni și o declarație clară că o persoană a săvârșit infracțiunea în discuție, făcută în lipsa unei hotărâri definitive de condamnare. Curtea subliniază încă o dată importanța alegerii vocabularului și terminologiei folosite în declarațiile publice și în actele oficiale atunci când este vorba de o persoană care nu a fost judecată și condamnată în mod definitiv de către instanța competentă.

În cauzele *Matijaseviccantra c. Serbiei și Nestak c. Slovaciei*, se reamintește importanța distincției ce trebuie făcută între suspiciuni cu privire la vinovăție și certitudini cu privire la vinovăția celui acuzat. În acest sens, în *Gokceli c. Turciei*, Curtea nu a constatat o încălcare a prezumției de nevinovăție deoarece declarațiile publice date de judecător cu privire la luarea unei măsuri asiguratorii în cursul procedurii judiciare făceau referire doar la existența unor suspiciuni ce planau asupra acuzatului, și nu la stabilirea vinovăției.

În ceea ce privește subiecții cărora li se aplică exigențele impuse de jurisprudența Curții, aceștia sunt indicați în hotărârile analizate prin diferite sintagme: „public authorities”²⁵⁷, „représentants de l’Etat”, „agent de l’Etat”²⁵⁸, „public officials”²⁵⁹ sau „autorités investies du pouvoir publique”²⁶⁰. Deși terminologia folosită de Curte nu este unitară, considerăm că toate aceste sintagme desemnează reprezentanții statului, investiți cu putere publică indiferent dacă este vorba de executiv, legislativ sau puterea judecătorească, aflați în exercițiul funcției la momentul declarațiilor și care exprimă opiniile sau dau aparența că exprimă aceste opinii în numele instituției pe care o reprezintă și nu în nume propriu.

Din punct de vedere al subiectului care face declarația, jurisprudența CEDO a trasat un cadru destul de vast de exemple în ceea ce privește persoanele care pot încălca prin declarații

publice prezumția de nevinovăție: în hotărâri precum *Allenet de Ribemont c. Franței* și *Butkevicius c. Lituaniei* întâlnim membri ai executivului cu funcții de reprezentare (Ministrul de Interne, Șeful Parlamentului) alături de reprezentanți ai sistemului judiciar (Directorul Secției de Investigații Criminale Paris, procurorul cauzei în *Butkevicius*), în hotărâri precum *Lavents c. Letoniei*, *Soylemez c. Turciei*, *Freimanis c. Letoniei*, *Al c. Germaniei*, subiect activ al încălcărilor prezumției de nevinovăție este însuși magistratul ce judecă fie cauza, fie arestarea preventivă, iar într-o altă serie de cauze, precum *Samoilă și Cioncă c. României*, *Vitan c. României*, *Khuzhin c. Rusiei sau YB c. Turciei* încălcarea prezumției de nevinovăție se datorează fie magistraților răspunzători de urmărirea penală (procurorul), fie organelor de anchetă (poliție, direcția antitero). Însăși Curtea, în jurisprudența sa, a statuat că puterea de convingere pe care o are oficialul statului, rangul pe care acesta îl are în cadrul aparatului de stat, încrederea publică de care beneficiază sunt elemente care, raportate la comportamentul agentului statului trebuie să imprime o mai mare grijă și prudență în declarațiile publice față de anchetele penale în curs²⁶¹.

În ceea ce privește persoana vătămată de declarațiile oficiale am ales să tratăm calitatea pe care aceasta trebuie să o aibă în corelație cu contextul în care sunt făcute declarațiile deoarece în opinia noastră, în funcție de aceste două elemente, în jurisprudența Curții au fost trasate două tipare pe care se poate constata o încălcare a prezumției de nevinovăție prin declarații publice.

Primul tipar apărut în jurisprudența Curții poate fi evidențiat în cauzele *Butkevicius c. Lituaniei*, *Lavents c. Letoniei*, *Freimanis c. Letoniei*, *Samoila și Cionca c. României și Vitan c. României*. În aceste cauze, declarațiile oficialilor statului au fost determinate de calitatea celor acuzați, care fie erau persoane de notorietate publică, fie aveau funcții importante în aparatul de stat. Atenția publicului și mediatizarea, indirect și posibilitatea de a aduce

²⁵⁷ CEDO, cauza *Ribemont c. Franței*, cererea nr. 15175/89, hotărârea din 10 februarie 1995.

²⁵⁸ CEDO, cauza *YB și alții c. Turciei*, cererea nr. nr. 48173/99 și 48319/99, hotărârea din 28 octombrie 2004.

²⁵⁹ CEDO, cauza *Altun c. Germaniei*, cererea nr. 10308/83, decizia din 3 mai 1983.

²⁶⁰ CEDO, cauza *Lavents c. Letoniei*, cererea nr. 58442/00, hotărârea nr. 28 noiembrie 2002, definitivă la 28 februarie 2003.

²⁶¹ „highest state officials” (cauza *Butkevicius c. Lituaniei*), „highest ranking officers” (cauza *Ribemont c. Franței*)

atingere prezumției de nevinovăție, au fost determinate nu atât de infracțiunea săvârșită, care în general era fie o infracțiune economică, fie o infracțiune de serviciu, ci de senzaționalul pe care o persoană publică îl poate induce anchetei penale.

Un al doilea tipar apare în cauze precum *Allenet de Ribemont c. Franței, Khuzhin c. Rusiei, Soylemez c. Turciei, Guler c. Turciei* sau *Rupa c. României*²⁶² în care atenția publică este atrasă nu atât de persoana celui acuzat, cât de gravitatea infracțiunii comise, de calitatea victimei infracțiunii, de impactul pe care un anumit gen de infracțiune îl are asupra opiniei publice. Relativ la genul de infracțiuni care atrag atenția publică, într-un anumit context social dat, putem să evidențiem importanța lor prin cauzele în care România a fost condamnată vizavi de infracțiunile de corupție sau de trafic de influență sau cauzele în care Turcia a fost condamnată pentru declarațiile făcute în cauzele ce priveau organizațiile ilegale și activitățile acestora. În aceste cauze, o predispoziție a publicului de a urmări un anumit tip de anchetă, vizavi de infracțiuni frecvent întâlnite în societatea respectivă și care sunt aduse în atenția publică cu o anumită consecvență face ca orice declarație oficială să creeze un climat de suspiciune și să fie de natură a inocula ideea vinovăției celui acuzat cu mai mare ușurință.

Deși în ceea ce privește contextul în care sunt date publicității declarațiile, există elemente constante de analiză pe care Curtea le cercetează precum: calitatea subiecților, desfășurarea anchetei anterior și ulterior declarațiilor, starea de libertate a acuzatului, gravitatea infracțiunii, în opinia noastră, contextul determinant este mulat pe cele două ipoteze expuse mai sus, referitoare la calitatea acuzatului.

Într-o primă ipoteză, cea în care acuzatul este o persoană publică, fie din mediul politic, fie din lumea afacerilor, fie din sistemul judiciar, încălcarea articolului 6 paragraful 2 a fost constatată în strânsă legătură cu faptul că orice expunere publică a persoanei are o influență atât în rândul populației în general, cât și relaționat la viața personală și profesională a celui în cauză. Astfel, o declarație în care un oficial al statului

prin care respectiva persoană publică este catalogată ca vinovată de comiterea unei infracțiuni este de natură să determine opinia publică, deja interesată de imaginea pe care acesta o are în societate, să considere că vinovăția este dovedită, dar mai mult, este de natură să afecteze în mod deosebit credibilitatea acuzatului, viața sa publică, statutul social precum și viața sa economică.

În cea de-a doua ipoteză relaționată la un anumit gen de infracțiuni frecvente într-un anumit stat, contextul pe care îl are în vedere Curtea este deosebit de larg și privește o întreagă societate și modul în care statul tratează ca politică generală, infracționalitatea specifică. În acest context, este importantă constanța unei anumite situații vizavi de un grup infracțional sau un tip de infracțiune, propaganda statului în politica de reprimare a infracționalității și opinia, deja formată, a publicului referitor la acest tip de problemă socială. Spre exemplu, în cazul Turciei, lupta contra organizațiilor ilegale de natură comunistă sau fascistă a determinat o dezaprobare publică puternică, în rândul populației existând o reacție standard de a considera vinovată orice persoană care pare a avea o legătură cu astfel de organizații. În momentul în care opinia publică are deja o idee preconcepțuită referitoare la acest tip de organizație, idee susținută și inoculată prin acțiunile statului și mediatizată puternic de către presă, o declarație prin care un oficial al statului statuează public apartenența unui acuzat la o organizație ilegală este de natură să influențeze opinia publică în a-l considera pe acesta vinovat de orice infracțiune ce i se impută.

În ceea ce privește cazul României, în epoca post-comunistă, opinia publică este puternic interesată de infracțiunile de luare de mită sau trafic de influență, pe un fond al mediatizării lor puternice și a persoanelor care sunt suspectate de astfel de infracțiuni, al politicii statului care le expune ca infracțiuni de maxim interes și largă răspândire la orice nivel și ca reacție față de lipsa de condamnări în acest domeniu. În acest context, orice caz relaționat la o infracțiune de corupție stârnește exaltarea opiniei publice și expunerea în mass-media are, cu rapiditate.

²⁶² CEDO, cauza *Rupa c. României*, cererea nr. 58478/00, hotărâre din 16 decembrie 2008, www.echr.coe.int.

efectul unei condamnări populare a celui suspectat.

Curtea a ținut cont în hotărârile sale și de apartenența declarațiilor la cadrul oficial sancționând acele declarații scoase cu totul din contextul procedurii penale. Astfel, în cauza **Ribemont c. Franței**, Curtea a ținut cont de faptul că declarațiile au fost făcute într-un context paralel cu orice informare publică privind anchetele penale, în cadrul unei conferințe de presă privind bugetul poliției și că acestea au fost folosite într-o anumită măsură pentru a sublinia importanța instituției pentru populație și a justifica oarecum necesitatea suportării costurilor din bugetul public.

De asemenea, un alt element de analiză contextuală este cursul anchetei în urma declarațiilor. În majoritatea cauzelor, la scurt timp după publicarea declarațiilor acuzatului, fie i s-a restrâns libertatea prin dispunerea arestării preventive, fie a fost pus sub acuzare în mod oficial, fie a fost trimis în judecată.

Prin urmare, în ceea ce privește contextul în care sunt făcute declarațiile oficiale considerăm că punctele de referință în aprecierea încălcării prezumției de nevinovăție, din punct de vedere al plasării temporale și spațiale, sunt interpretate prin raportare la capacitatea persoanei acuzate sau a situației concrete de a atrage atenția publică, la posibilitatea oficialilor statului de a inocula o idee cu privire la vinovăția celui suspectat de comiterea infracțiunii și la posibilitatea ca acele declarații să poată aduce o atingere imparțialității instanței pe de-o parte, și pe de altă parte, posibilitatea de a influența viața socială și profesională a celui acuzat prin deformarea imaginii sale publice ori prin lipsirea lui temporară de libertate.

În ceea ce privește terminologia folosită de către oficialii statului, Curtea impune o obligație

de diligență în alegerea vocabularului, dar nu instituie în mod direct un standard terminologic sau o listă de termeni care, fiind folosiți, ar încălca prezumția de nevinovăție. Cu toate acestea, analizând hotărârile în care s-a constatat o încălcare a prezumției de nevinovăție se pot trage numeroase concluzii cu privire la alegerea terminologică.

Deși declarațiile care au fost considerate că încălcă prezumția de vinovăție sunt extrem de variate prin mesajul particular pe care doresc să îl transmită, există totuși anumite constante care, în opinia noastră, apar în toate cauzele judecate de către Curte și analizate în această lucrare. Una dintre aceste constante privește tonul general al declarațiilor, care induce opinia de certitudine a ceea ce exprimă, de probare absolută a vinovăției.

Folosirea frazelor scurte, concise, afirmative, cu conținut enunțiativ și declarativ clar, cu verbe puternice din punct de vedere semantic în ceea ce privește rezonanța față de receptor, utilizarea timpului prezent, a modului indicativ, evitarea condiționalului optativ, evitarea nuanțării termenilor, toate acestea duc la formarea certitudinii existenței vinovăției și a gradului de adevăr pe care îl au declarațiile. În unele hotărâri, vinovăția este enunțată direct²⁶³ în alte cauze, vinovăția este indicată prin exprimarea certitudinii organului statului cu privire la acest aspect.²⁶⁴

Înfrângerea prezumției de vinovăție prin tonul și modul de construcție al întregului discurs poate fi sintetizat din analiza cauzelor reprezentative în mai multe categorii: fie se dorește consolidarea unui discurs prin enunțări largi și complete a faptelor, cu detalii ce au un impact puternic asupra publicului, cu datarea exactă a faptelor pe care acuzații „le-au săvârșit”, cu expunerea întregului proces de executare a infracțiunii²⁶⁵ ca în cauzele **Guler c. Turciei** și **Soylemez c.**

²⁶³ (...) Ces agissements établissent la culpabilité (...) [du requérant] en ce qui concerne l'infraction de trafic d'influence. (...) (cauza *Vitan c. Romaniei*) The Prosecutor General confirmed that [he had] enough sound evidence of the guilt of A. Butkevicius (cauza *Butkevicius c. Lituaniei*)

²⁶⁴ "In my opinion, that offence is very much characteristic of all the Khuzhin brothers in its cruelty and meaningless brutality. I think that the personal qualities of the Khuzhin brothers and [their] desire to have free labour have led to this crime." (cauza *Khuzhin c. Rusiei*). "When asked whether or not he doubts that A. Butkevicius accepted a bribe, the Chairman of the

Seimas said: 'on the basis of the material in my possession I entertain no doubt'. (cauza *Butkevicius c. Lituaniei*).

²⁶⁵ (...) sur la base de renseignements indiquant que des militants de l'organisation illégale 4. Sol (Bolșevik Troçkist) İnşa Örgütü (...) préparaient des actes armés, une opération a été lancée le 11 juin 1997 sous la coordination de la direction de la sûreté, à l'issue de laquelle (...) seize personnes, dont le responsable de l'organisation à Ankara, ont été interpellées (...) Au cours des perquisitions effectuées aux domiciles et dans les bureaux des membres de l'organisation, ont été trouvés :

Turciei, fie se încearcă construirea unui discurs emoțional, prin punerea în discuție a comportamentului anterior al acuzaților, prin prezentarea trăsăturilor determinante de caracter și punerea în opoziție a acestor trăsături îndoielnice cu caracterul ireproșabil al victimei infracțiunii ca în cauza **Khuzhin c. Rusiei**²⁶⁶, fie se prezintă un discurs în care cazul este tratat cu deosebită ușurință, este catalogat ca un caz simplu, în care toate lucrurile sunt clare, inclusiv vinovăția acuzaților, ca în cauza **Allenet de Ribemont c. Franței**²⁶⁷.

În ceea ce privește propriu-zis termenii folosiți, trebuie tras un semnal de alarmă pe de o parte, în ceea ce privește verbele alese și pe de altă parte, în ceea ce privește substantivele și adjectivele folosite pentru a-l determina pe acuzat. În ceea ce privește verbele, Curtea a privit circumspect formulări de genul „este dovedit”, „avem certitudinea”, „este sigur”, „nu există îndoială”. De aici, putem trage concluzia că folosirea verbelor ce indică certitudine, siguranță, cu conotație absolută și irefragabilă asupra a ceea ce se spune, poate aduce atingere prezumției de nevinovăție, dacă sunt raportate la culpabilitatea acuzatului. Curtea a trasat o linie

clară între afirmații de genul „este suspect de a fi comis infracțiunea” și „a comis infracțiunea”, considerând că prima nu pune probleme în ceea ce privește prezumția de nevinovăție, în timp ce cea de-a doua poate înfrânge această prezumție.

Pe de altă parte, catalogarea acuzatului prin termeni peiorativi, degradanți, cu conotație negativă, ce duc la calificarea sa fie din punct de vedere penal, fie din punct de vedere moral, ridică aceeași problemă pe tărâmul prezumției de nevinovăție ca și verbele utilizate. Spre exemplu, folosirea termenului de „acolit” și „instigator” în cauza **Allenet de Ribemont c. Franței**, folosirea termenului de „mituitor” și „victimizat artificial” în cauza **Butkevicius c. Lituaniei**, folosirea termenilor de „proprietari de sclavi”, „cruzi”, „insolenti”, „lacomi” în cauza **Khuzhin c. Rusiei**.

O altă problemă în declarațiile autorităților este folosirea încadrării juridice a faptei fără ca acest lucru să fie stabilit în mod legal, și stabilirea formei de participație penală. Prin detalierea completă a conținutului constitutiv al infracțiunii²⁶⁸, prin încadrarea faptelor în incriminarea stabilită de lege²⁶⁹, prin catalogarea participației penale în cazul acuzatului²⁷⁰, toate acestea fără

- deux revolvers de calibre 7.65 et leurs cartouches,
- un fusil à pompe,
- des sprays et peintures synthétiques destinés à l’inscription sur les murs,
- plusieurs revues et déclarations de l’organisation illégale,
- des matériaux chimiques destinés à la fabrication d’explosifs.

Il a été constaté que les membres de l’organisation avaient organisé et participé :

- en décembre 1995, à différentes dates et dans différents lieux, à des inscriptions sur les murs dans le district de Mamak,
- en juin 1996, à une réunion illégale dans le quartier de Şirintepe durant laquelle une pancarte portant la signature de 4. So/ a été brandie et un cocktail Molotov lancé,
- en décembre 1996, à différentes dates, à l’inscription de graffitis portant la signature de 4. So/ sur des murs de maisons dans les quartiers de Şahintepe et Fahri Korutürk,
- en mars 1997, à l’inscription de graffitis portant la signature de 4. So/ sur quatre automobiles et sur des murs de maisons dans quatre différentes rues. Au total, ont été constatés quinze actes de graffitis, un [jet] de [cocktail de] Molotov et trois actes liés à des pancartes. Les accusés, ainsi que des documents d’investigation, seront transmis au parquet près la cour de sûreté de l’Etat.

²⁶⁶ „The Khuzhin brothers are, by their nature, cruel, insolent and greedy; they wished to get cheap or, more

precisely, free labour. On the other hand, the victim V., a person with no fixed abode, mild and gentle...”. We, that is, prosecutors and the police, have known these brothers from the time when they were still minors... We investigated the acts committed by the brothers but they could not be held criminally liable by virtue of their young age. After they reached the age [of majority], they found themselves in the dock. All three brothers were convicted of disorderly acts. In my opinion, that offence is very much characteristic of all the Khuzhin brothers in its cruelty and meaningless brutality. I think that the personal qualities of the Khuzhin brothers and [their] desire to have free labour have led to this crime.”

²⁶⁷ „The haul is complete. All the people involved are now under arrest after the arrest of Mr De Varga-Hirsch. It is a very simple story. A bank loan guaranteed by Mr de Broglie was to be repaid by Mr Varga-Hirsch and Mr de Ribemont. That is correct. I can ...[unintelligible] the facts for you by saying that the case arose from a financial agreement between the victim, Mr de Broglie, and Mr Allenet de Ribemont and Mr Varga. Mr Poniatowski: It is a very simple story. A bank loan guaranteed by Mr de Broglie was to be repaid by Mr Varga-Hirsch and Mr de Ribemont.”

²⁶⁸ „One or two facts were and are convincing. [The applicant] took the money while promising criminal services butck”.

²⁶⁹ „I qualify the offence as an attempt to cheat....”

²⁷⁰ „The instigator, Mr De Varga, and his acolyte, Mr de Ribemont, were the instigators of the murder”.

să existe o stabilire legală de către organul competent, se poate ajunge nu numai la influențarea publicului, dar și la influențarea magistraților ce urmează să judece cauza aducându-se astfel atingere prezumției de nevinovăție.

Un semn de întrebare se ridică și față de folosirea markerilor argumentării, fie cei care amplifică mesajul transmis, fie cei care îl întăresc. Folosirea expresiilor superlative precum și a celor ce denotă implicare emoțională sunt foarte des aproape de pragul dintre încălcarea articolului 6 și respectarea lui. Exprimarea bogată în adjective cu conotație negativă poate fi de natură să încalce prezumția de nevinovăție. De asemenea, reacția autorităților, de mirare, de perplexitate față de modul de săvârșire al infracțiunii, față de comportamentul acuzatului sau față de încercarea acestuia de a-și dovedi nevinovăția pot să influențeze opinia publică și pe cei chemați să se pronunțe asupra vinovăției.

Caz practic - comunicatele organelor de urmărire penală române

Relevanța principiilor pe care speram că le-am extras în capitoul anterior poate fi evidențiată cu ușurință, prin analizarea câtorva comunicate de presă, date publicității de organele de urmărire penală aflate la acest moment pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei în sistemul român de drept: Direcția Națională Anticorupție (D.N.A.), Direcția de investigare a infracțiunilor de criminalitate organizată și terorism (D.I.I.C.O.T.) și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (I.C.C.J.). Motivele pentru care am ales aceste trei instituții sunt multiple: în primul rând toate cele trei fac parte din vârful ierarhiei organelor de urmărire penală, în al doilea rând sunt instituții cu expunere publică foarte mare, iar în al treilea

rând deoarece cel puțin una dintre aceste instituții este în atenția permanentă a publicului și a mediilor internaționale, activitatea ei fiind puternic contestată.

Comunicatele ce urmează a fi analizate sunt emise în momentele cheie ale anchetei penale, în cauză nefiind incidentă nicio hotărâre definitivă de condamnare a celui în cauză. Apariția lor marchează fie începerea urmăririi penale, fie punerea în mișcare a acțiunii penale, fie trimiterea în judecată a inculpatului.

În analiza noastră, având în vedere că instituțiile sunt binecunoscute, ne vom concentra asupra terminologiei folosite și, acolo unde este cazul, asupra contextului socio-politic în care s-a desfășurat ancheta. Este interesant de menționat, în unele situații și atitudinea opiniei publice cu privire la ancheta penală în general, și la comunicat în special. De asemenea vom analiza diferite comunicate din momente temporale distincte, pentru a putea degaja o eventuală evoluție a modului în care acestea sunt realizate.

Vom începe cu câteva informații realizate de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Un prim comunicat²⁷¹ se înscrie în tiparul contextual în care o infracțiune deosebit de gravă atrage atenția publică având în vedere faptul că inculpatul este suspectat de săvârșirea infracțiunilor de omor deosebit de grav și tâlhărie. În opinia noastră, comunicatul Parchetului I.C.C.J. încalcă prezumția de nevinovăție a inculpatului pe următoarele considerente: deși cauza este încă în faza de urmărire penală, din comunicat reiese clar că vinovăția inculpatului a fost dovedită temeinic în acest sens, făcându-se trimitere la o probă care, în opinia generală, face o dovadă absolută cu privire la identitatea

²⁷¹ În dosarul 1/D/P/2004 procurorii Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizate și Terorism - Biroul Teritorial Brașov au dispus la data de 15 decembrie 2004, prin ordonanță motivată, începerea urmăririi penale și punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpatul D.E.A. pentru săvârșirea infracțiunilor de omor deosebit de grav, tâlhărie și nerespectarea regimului armelor și munițiilor. Procurorii, în colaborare cu lucrători ai Inspectoratului Poliției Județene Brașov, în cadrul activității de urmărire penală efectuată, au administrat până în prezent probe de natură a contura vinovăția inculpatului.

Astfel, pe baza unei expertize ADN efectuată de specialiști ai Institutului Național de Criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române a fost identificat profilul genetic al inculpatului, stabilindu-se că D.E.A. este autorul dublului asasinat săvârșit la data de 6 decembrie 2004 asupra victimelor S.D. și C.M., farmacist la S.C. T. S.R.L. Brașov. Inculpatul a fost reținut pe o perioadă de 24 de ore, urmând a fi prezentat Tribunalului Brașov în vederea emiterii unui mandat de arestare preventivă pe o perioadă de 29 de zile. Cercetările continuă în cauză pentru stabilirea tuturor împrejurărilor în care s-a comis fapta, precum și pentru identificarea tuturor participanților (5 decembrie 2004).

făptuitorului: proba ADN; nicăieri în comunicat nu se amintește și nici măcar nu se insinuează că există posibilitatea existenței unei nevinovății în ceea ce îl privește pe inculpat spunându-se doar că, până în prezent, există probe de natură să contureze vinovăția inculpatului și că pe baza expertizei ADN inculpatul este autorul dublului asasinat; comunicatul este construit astfel încât ideea centrală a vinovăției este conturată clar, sprijinindu-se pe argumente probatorii; ultima frază a comunicatului dă impresia că eventuala continuare a cercetărilor nu mai privește vinovăția inculpatului ci activități exterioare de genul circumstanțierii cauzei și găsirea eventualilor complici; nicăieri în comunicat nu se menționează că inculpatul ar beneficia de o prezumție de vinovăție până la judecarea lui definitivă și nici că în cauză s-au administrat probe și în favoarea lui, singurele probe administrate fiind “de natură să contureze vinovăția inculpatului”; toate expresiile verbale folosite utilizează modul indicativ și nu condițional optativ, fiind enunțative și neținând în niciun fel cont de distincția făcută de Curte între suspiciune și certitudinea vinovăției: “este autorul”, “a fost identificat profilul genetic al inculpatului”, de asemenea se folosesc substantive cu puternic impact la public: “specialiștii” au dovedit că profilul genetic este al inculpatului și că el este vinovat de săvârșirea infracțiunii, inculpatul a comis un “dublu asasinat” și nu un “omor deosebit de grav”.

Un al doilea comunicat²⁷² al aceleiași instituții privește o ipoteză distinctă față de comunicatul analizat mai sus deoarece subiectul acestui comunicat este o persoană publică, la acel moment un membru al puterii executive, iar fapta pentru care este cercetat este relaționată la un subiect sensibil pentru opinia publică, fiind vorba de colaborarea cu poliția politică în timpul regimului comunist.

Este important de amintit contextul social în care a fost emis comunicatul și reacția preconstituită a populației față de acest subiect, deoarece în opinia noastră, cu cât contextul social este de așa natură încât să influențeze părerea generală, cu atât declarațiile publice ale autorităților trebuie să fie mai reținute. În perioada post comunistă, opinia publică din România a avut un interes exacerbant pentru condamnarea publică a unor activități de tipul „poliție politică” mai ales în ceea ce privește persoanele aflate în zona politică. Există deci o înclinație în rândul opiniei publice, determinată și de constituirea unei comisii speciale care studiază acest tip de comportament și dă verdicte de apartenență la acest tip de activitate, de a considera că orice afirmație publică referitoare la acest subiect este conformă cu adevărul. În acest context social Parchetul I.C.C.J., în comunicatul emis, a catalogat declarația învinuitei ca fiind necorespunzătoare cu adevărul, prin aceasta, spunând în concret că a săvârșit fapta de fals în declarații și mai mult, că a fost membru al poliției politice comuniste. Mai mult, comunicatul prezintă ca fiind dovedit întregul element material al infracțiunii prin catalogarea ca neconformă cu adevărul a declarației și prin stabilirea faptului că această declarație a produs consecințe juridice.

Ca urmare a acestei anchete și a opiniei formate în rândul publicului prin mediatizarea cazului, învinuita s-a retras ulterior din viața publică. Mai mult, chiar din motivarea comunicatului reiese că presiunea mediatică și interesul presei interne au fost determinante pentru această informare din partea Parchetului I.C.C.J., ceea ce poate insinua că instituțiile statului sunt în general sensibile și influențabile de către presiunea publică mediatică. Având în vedere contextul general, considerăm că acest comunicat este de natură a aduce atingere

²⁷² Ca urmare a solicitărilor venite din partea presei, privind stadiul cercetărilor în dosarul 745/P/2007, Biroul de Informare Publică și Relații cu Presa din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este împuternicit să aducă la cunoștința opiniei publice următoarele:
Procurori ai Secției de Urmărire Penală și Criminalistică au dispus, la data de 14 august 2008, începerea urmăririi penale față de M.M.O., sub aspectul săvârșirii infracțiunii de fals în declarații, prevăzută de art. 292 din Codul Penal.

Infracțiunea reținută constă în aceea că, în calitate de deputat în Parlamentul României, a completat, la data de 23.03.2006, declarația pe propria răspundere privind apartenența sau neapartenența ca agent ori colaborator al poliției politice comuniste, în sensul că nu a fost agent sau colaborator al poliției politice, această declarație nefiind corespunzătoare adevărului și producând consecințe juridice până în luna martie 2007, când susnumitei i-a încetat calitatea de deputat în Parlamentul României.

prezumției de nevinovăție, deoarece, deși în cadrul lui nu se spune clar că acuzata este vinovată, totuși, prin expunerea ca probate a elementelor infracțiunii, prin emiterea acestor afirmații de o instituție ce beneficiază de un grad ridicat de încredere și prin efectele pe care le-a avut, a putut fi de natură a influența publicul în a crede că învinuita este vinovată de chiar mai mult decât ce i se imputa legal.

Din păcate și comunicatele recente ale acestei instituții păstrează același stil de enunțare, încercând prin detalierea exagerată a probelor administrate, să creeze aparența unei vinovății dovedite încă din faza de urmărire penală.

În ceea ce privește comunicatele emise de Direcția Națională Anticorupție (DNA), înainte de a trece la o analiză a unora dintre acestea este necesar să facem câteva mențiuni cu privire la imaginea și scopul pe care le are această instituție. Instituția a fost creată în contextul unei preocupări deosebite în societatea românească față de „lupta împotriva corupției”, din acest motiv, activitatea DNA fiind monitorizată mult mai atent atât la nivel oficial cât și la nivelul opiniei publice. Rezultatele nemulțumitoare ale acestei instituții, în viziunea publicului, au făcut ca întreaga activitate a D.N.A. să fie contestată și că așteptarea unei condamnări într-un caz de corupție mediatizat să fie oarecum asiduă în rândul populației. Având în vedere acest context, tot ce înseamnă comunicate, declarații, activități realizate de D.N.A. ca instituție sau de cei care lucrează în cadrul ei, sunt percepute foarte puternic în exterior. Din acest motiv, modul în care arată orice luare de poziție din partea D.N.A. trebuie privit ca producând mai multe efecte în rândul opiniei publice decât ar produce în mod normal o informare de acest gen. În același timp, și volumul de informații cerut de către presă, de exemplu, este mult mai mare, iar analiza acestora se face cu mai multă preocupare.

Studiind luările de poziție ale D.N.A. cu privire la anchetele în curs de desfășurare trebuie subliniat de la început că acestea au ca subiect persoane puternic mediatizate, persoane din

viața publică (magistrați, oameni politici, directori de regii autonome, funcționari importanți, cadre din rândul polițiștilor) care atrag inevitabil atenția mass-mediei interne și a populației. Contextul personal al celor anchetați este și el încadrat într-un anumit tipar: persoanele anchetate sunt bănuite că, beneficiind de o poziție de putere, săvârșesc infracțiuni economice sau fapte de corupție ce pot cauza prejudicii foarte mari, iar anchetarea și eventual condamnarea acestora duc nu numai la pedepsirea lor în materie penală ci și la îndepărtarea din funcție și din viața publică. La acest context se adaugă o dorință a unui anumit gen de public de a avea un exemplu grăitor al pedepsirii unor oameni influenți pentru fapte “tipice” acestora, acelea de corupție.

Într-un comunicat D.N.A.²⁷³ din anul 2004, în care sunt cercetați doi agenți de poliție pentru săvârșirea infracțiunii de luare de mită întâlnim expresii de genul “din administrarea probelor rezultă că cei doi au săvârșit...”, “sugerând că sunt dispuși să primească mită”, “după ce au primit suma cerută...”. Toate aceste elemente susțin ideea de vinovăție a celor doi inculpați, organele de cercetare alegând să folosească timpul prezent, modul indicativ pentru a expune ceea ce până la urmă nu era probat în fața instanței. Din prezentarea faptelor, a intenției celor doi inculpați, a modului operandi reiese că vinovăția celor doi este dovedită în totalitate, instituția pe care o analizăm neputând nici măcar sugera într-o frază că până la stabilirea vinovăției

Exprimarea bogată în adjective cu conotație negativă poate fi de natură să încalce prezumția de nevinovăție. De asemenea, reacția autorităților, de mirare, de perplexitate față de modul de săvârșire al infracțiunii, față de comportamentul acuzatului sau față de încercarea acestuia de a-și dovedi nevinovăția pot să influențeze opinia publică și pe cei chemați să se pronunțe asupra vinovăției.

²⁷³ Serviciul Teritorial Anticorupție Constanța a dispus, prin rechizitoriu, trimiterea în judecată a inculpaților M.D.A. – agent principal de poliție, și S.N. – agent de poliție, ambii de la Secția de Poliție nr. 5 din municipiul Constanța, sub aspectul săvârșirii infracțiunii de luare de mită. Din probele administrate în cauză rezultă că cei doi polițiști au primit, fiecare, câte 500 de mii de lei de la conducătorul unui autoturism, pentru a nu-l sancționa în legătură cu încălcarea unor reguli de

circulație. Inculpații i-au atras atenția șoferului că săvârșirea abaterilor de care acesta era acuzat se sancționează cu amendă de cel puțin 1 milion cinci sute de mii de lei și cu suspendarea permisului de conducere, sugerând că sunt dispuși să primească mită. După ce au primit suma de bani, cei doi inculpați nu au mai aplicat nici o sancțiune pentru contravenția comisă de conducătorul autoturismului.

de către instanța de judecată, aceștia sunt prezumați nevinovați. Comunicatul provenind de la organul specializat în infracțiunile de corupție, privind organele de poliție și o faptă care este constantă într-o oarecare măsură și cu care oricine poate relaționa la nivel personal, poate induce cu ușurință ideea vinovăției celor doi.

Într-o altă serie de comunicate, unul din anul 2005²⁷⁴ și celălalt din anul 2007²⁷⁵, observăm aceeași modalitate de informare care înfrânge într-o mare măsură prezumția de nevinovăție. Ambele comunicate expun pe larg infracțiunile, elementul material este raportat la făptuitor în mod direct ca fiind dovedită relația dintre subiectul comunicatului și faptă, în fiecare dintre cele două comunicate se face trimitere la împrejurarea că ceea ce se relatează presei reiese cu certitudine din probele administrate, detalierea este exhaustivă și, la o primă vedere, convingătoare. În ceea ce privește acțiunile

învinuiților, prejudiciul cauzat, persoanele referitor la care învinuiții au spus că au influență, tonul comunicatului este categoric, nu reiese din nicio frază că situația ar putea fi alta decât cea prezentată de către DNA, nu există nicio mențiune că învinuiții ar putea fi nevinovați.

Într-un comunicat din 29 februarie 2008²⁷⁶, apărut ca reacție la un articol publicat într-un ziar de mare tiraj, luările de poziție ale D.N.A. prind un contur conform Convenției. Inculpatul este doar cercetat pentru săvârșirea unei infracțiuni, mențiunile cu privire la probele administrate în cauză lipsesc, infracțiunea este doar numită și nu analizată pe larg, se amintește clar că acesta beneficiază de o prezumție legală de nevinovăție și mai mult, pentru clarificarea situației, se precizează că stadiul procesual în care se află cauza nu este de natură să stabilească vinovăția acestuia, ci doar să creeze premisele unei judecări echitabile ulterioare.

²⁷⁴ „Procurorii Serviciului Anchete Speciale din cadrul Parchetului Național Anticorupție au dispus, astăzi, față de D.V. – avocat și fost senator – înlocuirea obligativității de a nu părăsi țara, luată în octombrie 2004, cu măsura reținerii pentru 24 de ore, sub aspectul săvârșirii mai multor infracțiuni de trafic de influență. Din probele administrate în cauză s-a stabilit că, în cursul anului 2002, inculpatul a pretins și primit, în mod repetat, bunuri și importante sume de bani în valută, cu promisiunea că poate interveni pe lângă polițiști și magistrați, în scopul soluționării favorabile a unor dosare penale, sau își poate trafica influența asupra unor funcționari publici pentru a obține diverse aprobări. Astfel, pe baza unor denunțuri formulate la Parchetul Național Anticorupție și a actelor de urmărire penală efectuate de procurori, a rezultat că D.V., în calitate de apărător ales al unui inculpat - condamnat la 15 ani închisoare pentru sustragere de produse petroliere - a primit de la acesta 5.600 USD cu promisiunea că poate interveni pe lângă unii magistrați ai Curții de Apel Ploiești pentru schimbarea încadrării juridice și reducerea pedepsei stabilite de instanța de fond. Anchetatorii au reținut, totodată, că inculpatul a pretins și primit, de la un cetățean german, un autoturism de lux în valoare de peste 40.000 euro, afirmând că, în calitate de parlamentar, își poate trafica influența pe lângă unii funcționari publici din Ministerul Muncii pentru aprobarea unor contingente de muncitori care urmau să lucreze cu firme din Germania, în baza unui contract – cadru, intervenit între România și Germania. De precizat că, urmare existenței acestui document, angajarea forței de muncă în străinătate se făcea numai cu aprobarea ministerului de resort. Din materialul probator, rezultă, de asemenea, că inculpatul a pretins și primit, în același scop și în aceleași condiții, diverse bunuri materiale de la o persoană din Tecuci. Măsura

reținerii, dispusă astăzi de anchetatori, față de D.V. a fost luată ca urmare a faptului că inculpatul a încercat să zădărnicească aflarea adevărului și să influențeze unii martori din dosarul cauzei. Cercetările continuă.”

²⁷⁵ „La data de 2 februarie 2007 Serviciul Teritorial Oradea – Biroul Teritorial Satu Mare a dispus trimiterea în judecată a inculpatului M.G. – ofițer, cu gradul profesional de comisar, în cadrul Serviciului Informații și Protecție Satu Mare, pentru săvârșirea în concurs real a unei infracțiuni de trafic de influență continuate și a unei infracțiuni de instigare la dare de mită. În fapt, s-a reținut că inculpatul a profitat de funcția sa în cadrul S.I.P.I. Satu Mare și, prevalându-se de influență la Conducerea Inspectoratului Situațiilor de Urgență și a Centrului Militar Satu Mare, a pretins și primit bani pentru a rezolva încadrarea unei persoane la I.S.U. Satu Mare, precum și scutirea de serviciu militar pentru alte persoane la Centru Militar Satu Mare. Obiectul material al infracțiunilor de corupție reținute în sarcina inculpatului este de 2.100 euro. Cu judecarea dosarului a fost sesizat Tribunalul Satu Mare”.

²⁷⁶ „Pentru corecta informare a opiniei publice menționăm că Ș.N. are calitatea de învinuit într-un dosar aflat pe rolul D.N.A. Acesta este cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de abuz în serviciu contra intereselor publice în legătură cu o presupusă achiziționare nelegală a unor produse biologice destinate prevenirii răspândirii unor boli la animale. În considerarea aspectelor legate de prezumția de nevinovăție, facem precizarea că începerea urmăririi penale este o etapă a procesului penal reglementată de Codul de procedură penală având ca scop crearea cadrului procesual de administrare a probatorului, activitate care nu poate, în nicio situație, să înfrângă principiul prezumției de nevinovăție”.